

Catedral de Girona. Clau de volta central de la capella dedicada avui a Sant Honorat, construïda pel bisbe Bernat de Pau (s. XV). Santa Clara hi apareix al costat de Sant Francesc.

El monestir de Santa Clara de Girona

Joan Carreras

Aquest any es commemora el 8è aniversari del naixement de Santa Clara d'Assís (1193-1253), fundadora de les monges clarisses. Al llarg del segle XIII, les anomenades Dames Pobres s'estengueren arreu d'Europa com un fruit esponerós proclamant la renovació espiritual impulsada per sant Francesc i santa Clara. L'any 1240 s'establien a Lleida; el 1260, a Castelló d'Empúries, i el 1319 es fundava el monestir de Girona.

El monestir de Santa Clara de Girona té, doncs, 673 anys: de 1319 a 1882 va estar emplaçat a la capital (563 anys), de 1882 a 1974 al veïnat de Salt (91 anys), i del 1974 fins als nostres dies al terme de Vilobí d'Onyar. Sobre els diversos emplaçaments d'aquest monestir, alguns historiadors gironins n'han deixat testimoni escrit: des de Roig i Jalpí, fins a Jaume Marquès i Casano-

vas, passant per Julián de Chía, Enric-Claudi Girbal o Lluís Batlle i Prats. Se'n troben també notícies puntuals a la *Crònica de la Província Franciscana de Catalunya* (1) i dades inèdites a l'Arxiu Històric Provincial dels franciscans (2). Aquests punts de referència ens permeten oferir-ne avui una síntesi global.

Primer monestir: emplaçament fora muralla (1331-1653)

Fundació, construcció, situació

El monestir de Santa Clara de Girona fou fundat el 18 de juliol de 1319 a instàncies de l'infant Joan d'Aragó, fill del rei Jaume II (3). La comunitat fundacional arribà a Girona el 20 de desembre de l'any 1321, procedent de Castelló d'Empúries. Era formada per Anneta de Sala, Gerarda de Sala, Maria Carbassera, Francesca Scarrera i Gerarda Scarrera, que fou la primera abadessa. El sarcòfag d'aquesta

1972. Monestir del veïnat de Salt fou retornat a les monges després de servir 30 anys de presó provincial.

Catedral de Girona. Sant Benet i santa Clara, de Ramon Sala (s. XV).

darrera es conserva avui al Museu de Sant Pere de Galligants, de la ciutat.

La crònica franciscana afirma que *el año 1321 estuvo concluida la fábrica, y entraron las Religiosas de la Seráfica Madre a habitarle*, però la documentació aportada al final del segle XIX per Julián de Chía corregeix lleugerament la data. És cert que l'any 1319 els ciutadans Arnald Martí i Vidal Aaron oferiren uns terrenys, però foren posteriorment desestimats perquè es trobaven massa lluny de la ciutat (4).

L'any 1328, Joan d'Aragó fou nomenat patriarca d'Alexandria i les monges trobaren protecció en el Consell de la ciutat. L'any 1331 els jurats sol·licitaven permís al rei Alfons el Benigne per adquirir en franc alou uns terrenys extramurs, per edificar-hi un monestir. El 1333 es parla ja del convent de *sors menors de Santa Clara... fet novellament y en el cual les dones són ja*. La constitució canònica, promulgada pel papa Climent VI és posterior i duu la data del 4 de gener de 1343.

Ivan Gaspar Roig i Jalpí, que l'any 1654 va ser testimoni de l'enderrocament del monestir, ens el descriu *capacísimo, y muy regalado, y grande parte del recreo d-esta ciudad. Su Yglesia era bella, plantada en Medio día al Septentrión, y estava ricamente adornada de todo lo necesario* (5). Estigué emplaçat al llarg de l'actual carrer Álvarez de Castro, enfront de la plaça de l'Hospital, a un tret de roc de l'antiga muralla, al lloc on s'obria el portal de Santa Clara.

Girona i Santa Clara

Al segle XV, l'esplendor renaixentista anà acompanyat d'una mundanització generalitzada, que afectà negativament la «forma vitae» de les monges contemplatives. La Crònica no és gaire explícita quan es refereix al monestir gironí. Afirma, sumàriament, que «s'hi havia extingit aquell primer esplendor de santedat, i virtut, que al llarg de tants anys havia caracteritzat el monestir» i atribueix la crisi de les religioses al relaxament dels frares conventuals, dels quals depenien canònicament: *Porque como ellos vivían también admitiendo rentas en sus Conventos, mal podían impedir a las Monjas, que no las tuvieran* (7).

Chía aporta notícies molt més crues i detallades. Davant el silenci d'uns bisbes que, si es manifestaren per alguna cosa fou per les seves llargues absències (8), les monges es trobaren involucrades en una agra polèmica que enfrontà uns jurats intransigents amb uns religiosos zelosos dels seus privilegis. La reforma, impulsada pels propis jurats, el rei Ferran el Catòlic i la Santa Seu, arribà l'any 1488 després de mig segle de tensions. Les monges s'acolliren a la renovació espiritual impulsada per santa Colette (9), i se subjectaren als Pares de l'Observança.

Malgrat la crisi, el monestir de Santa Clara fou sempre estimat a Girona. Ja des de la seva fundació fou objecte d'una especial protecció per

part dels jurats. Santa Clara rebé –juntament amb la mare de déu de Loreto–, el títol de copatrona de la ciutat (10) i la seva efígie apareix en una de les claus de volta de la catedral. La bona harmonia entre ciutat i monestir es manifestava d'una manera especial en les populars festes de Corpus.

La processó s'iniciava a la catedral, passava per Sant Fèlix, Ballesteries, Pont de Pedra i convent de Sant Francesc, i acabava al monestir de Santa Clara, *en cuyo templo y ámbito de clausura se celebraba procesión en honor del Santísimo*. Després de la processó, les monges oferien un refresc als assistents (11). L'any 1451 el gremi dels perolers es posà sota la protecció de la santa d'Assís. I el nou pont de les Ballesteries s'anomenà pont de Na Clara.

Les peïjades de sant Salvador

Al llarg del segle XVI, el monestir se significà per un estol de religioses de vida edificant. Les cròniques esmenten els noms de Margarida Xammar, de Medinyà; Maria i Beatriu Rius, de Lleida; Bàrbara Moret, de Pals (+ 1590); Juliàna Macià, de Fornells de la Selva (+ 1590); Àngela Bosch, de Girona (+ 1592), Serafina Candell, de Besalú (+ 1593); Gabriela Raset, de Sant Joan de les Abadesses (+ 1598); Arcàngela Bas, de Girona (+ 1605) i Verònica Raset, de Trullàs (+ 1615). L'estol de religioses mortes en olor de santedat coincideix amb les visites que sant Salvador d'Horta efectuà al

1972. Comunitat de monges clarisses que féu el canvi, del veïnat de Salt a Vilobí.

**CELEBRACIONS DEL VIII CENTENARI
DEL NAIXEMENT DE SANTA CLARA**
3 d'Octubre de 1993 - 1 d'Octubre 1994
FEDERACIÓ DE CLARISSES DE CATALUNYA I MENORCA

monestir. A la seva hagiografia hi trobem, detallada, la guarició de sor Jerònima Camps, una novícia paralítica del convent de Santa Clara.

El vot de la ciutat

Les tres calamitats amb què històricament se significà la ciutat de Girona –inundacions, pestes i guerres– afectaren més d'un cop la vida del monestir. Així, l'any 1575 les monges hagueren d'abandonar el convent i ser evacuades en carro. Les acollí una viuda, anomenada Isabel Razet. L'any 1650 es detectà una epidèmia de pesta bubònica i el pànic s'apoderà de la ciutat. Es calcula que moriren més de 1.500 persones. En aquest destret, els jurats van oferir, en vot solemne, un retaule per a l'altar major de l'església del monestir, dedicat a la Puríssima alhora que assignaven un petit pressupost anual per al sosteniment de la comunitat. Tres anys més tard, al flagell de la pesta s'afegia al de la guerra.

Segon monestir: a can Martí d'Agullana (1653-1693)

El 12 de juliol de 1653 les tropes franceses assetjaren la ciutat. Les monges abandonaren el convent i s'aixoplugaren dintre de les muralles. Llogaren una casa «entre la plaça del Mercadal i el convent de Sant Agustí» propietat de Martí d'Agullana on residiren quaranta anys. Roig i Jalpí (12), n'ha deixat un testimoni valuós: *Estan en una calle estrecha, y casa muy pequeña para Monasterio, pagando alquiler a*

su dueño... con la mayor incomodidad que se pueda imaginar, y padeciendo las necesidades que solo su paciencia tan religiosa puede tolerar.

L'any següent, el governador militar manà enderrocar el monestir i, per major defensa de la ciutat, edificà un fortí en aquell lloc. El baluart de Santa Clara, que fou el primer d'erigir-se en tota la muralla, duia aquesta inscripció: «Pablo de Parada, Capitán General de la Artillería, gobernando las armas de esta Plaza y su frontera, me fecit. Año de 1654».

En un document elaborat l'any 1662, un grup de ciutadans notables dóna fe davant notari que *en lo terreno i puesto ahont estava edificat lo convent de Santa Clara fou construït y edificat un fortí molt gran, lo qual vuy hi és y se diu vulgarment lo Fortí de Santa Clara*. Hom manifesta que dit fortí fou erigit amb els enderrocs del *monastir y convent y una casa que y avia devant de aquell, propi de ditas religiosas en lo qual era lo forn*. I se n'estableix una valoració econòmica taxada en 16.500 lliures (13).

Tercer monestir: c/ Santa Clara (1693-1868)

Entre 1693 i 1703 –i amb l'ajut del canonge Ignasi de Bofill i de fra Miquel Pontich–, les religioses van emprendre la construcció d'un nou monestir. El solar, de 80 x 25 m, era emplaçat vora l'Onyar, dins el recinte de la ciutat. Ocupava el sector de l'actual carrer Santa Clara que va de la plaça Independència, fins al carrer de les Hortes.

La nova església, de 600 m², es comunicava amb el convent a través d'un pas elevat i fou inaugurada el 16 de desembre de l'any 1703. Entremig, s'hi obria l'estret carreró de Santa Clara, que permetia just el pas d'un carro. Amb els anys, fent referència al treball de les monges, fou anomenat carrer de les Savaneres.

L'any 1701, l'informe del visitador, pare Josep Batlle presenta un convent de 40 religioses que, *ab summa santedat, pobresa, descalces, i perpetuo dejuni... són exemple i edificació de tot lo món. Ab ninguna cosa, si no són almoynes, són alimentades i conservades perquè no tenen redditos, ni pensions, ni cosa de renda. I avui se guarda a la lletra per la gràcia de Déu, conforme las ordinacions de la mare sor Coleta*.

El retaule de santa Clara (14)

La història del retaule, un artístic retaule barroc, obra de l'escultor vigatà Pau Costa, és curiosa i apassionant. Fou ofert l'any 1650 pels jurats, però el setge dels francesos i el canvi de monestir en van anar postposant la construcció fins al 1708. La Guerra de Successió l'ajornà altra vegada. El 1714 fou col·locat a fusta vista. Va ser daurat i policromat el 1762 i inaugurat el 1763. El 1868 passà al municipi. El 1873 fou traspassat al bisbat i cedit temporalment a la parròquia de Sarrià de Ter. El 1886 tornà a les clarisses, ara ja al nou monestir del veïnat de Salt, on restà fins a l'inici de la Guerra Civil. El juliol de 1936 fou cremat i destruït pels incontrolats.

1993. *Fraternitat de Santa Clara. Vilobí d'Onyar. Biblioteca del convent.*

Guerra del Francès, desamortització i exclaustració

Donada la proximitat de les muralles, la vida de les monges clarisses estigué sempre plena de sobresalts. Passaren al monestir del Mercadal la Guerra del Francès. Durant la desamortització de Mendizábal, les 26 religioses que aleshores formaven la comunitat pogueren restar al convent i els fou respectada la propietat. No fou així durant la revolució de 1868. El mes de novembre, les monges eren exclaustrades, els béns incautats, i cedits a l'Ajuntament el 16 de maig de 1873 (15). La mesura responia a l'estratègic emplaçament del monestir, edificat entre els dos grans convents del barri del Mercadal –Sant Agustí i Sant Francesc– que la desamortització de Mendizábal havia convertit en sòl urbanitzable. El 28 d'octubre de 1876 els fou restituïda la propietat pel nou govern restauracionista, però es van trobar l'edifici convertit en un munt de runes.

Quart monestir: intents frustrats a Girona

Disposades a edificar un nou monestir, adquiriren un solar a l'actual carrer de la Rutlla que «per motius estratègics» els fou impugnada pels militars. Aleshores, reedificaren parcialment el convent del Mercadal pel cantó oposat al riu, allà on s'hi havia alçat l'església. Hi erigiren un nou temple, que fou consagrat l'any 1879, però ben aviat s'adonaren que aquella zona d'expansió no era gaire apropiada per a la vida contemplativa: la banda del riu,

ja urbanitzada, havia donat lloc al popular carrer de Santa Clara que tots coneixem. L'església reconstruïda fou integrada anys després al convent que hi van alçar les germanes dominiques.

Monestir del veïnat. Fraternitat de Vilobí

L'any 1882 les monges clarisses abandonaren amb recança la ciutat de Girona i s'encaminaren cap al pla de Salt, aleshores fèrtil i recollit. Edificaren un nou monestir al veïnat, on visqueren fins al 1936. Durant la Guerra Civil es dispersaren. El 1939 el convent era reconvertit en presó provincial, i s'assignava a la petita comunitat de clarisses un edifici annex que havia estat la casa del capellà. El 1964 l'església fou convertida en parròquia.

L'any 1969 van recuperar l'edifici en una situació ruïnosa. Tornaven a trobar-se en plena zona d'expansió urbana i cercaren un espai més adient per erigir-hi un nou monestir. I el 8 de juny de 1974 s'instal·laren al terme de Vilobí d'Onyar, prop de la carretera de Girona a Santa Coloma de Farners. Coincidint amb el canvi de lloc, sol·licitaren substituir el nom de monestir pel de fraternitat. Van considerar que aquesta nova denominació s'ajusta més plenament a la forma de vida de sant Francesc i santa Clara que, seguint l'esperit del Concili Vaticà II, es viu i es practica en aquesta comunitat religiosa.

Joan Carreres és director del Centre d'Estudis Diocesà de Girona

Notes

1. Jaime COLL, O.F.M. *Crónica de la Provincia Franciscana de Cataluña*, I. Ed. Cisneros, Madrid, 1981, pàg. 326.
2. Agraïm al pare Josep Martí Mayor, OFM les facilitats que ens ha donat per transcriure de l'Arxiu Històric Provincial, OFM de Catalunya, els informes dels visitadors Antoni Mochales (1583) i Josep Batlle (1701) sobre el monestir de Santa Clara de Girona.
3. Al Breu fundacional, signat a Avinyó pel cardenal Arnaldo en temps del papa Joan XXII, hi apareix explícitament que l'Infant en la ciutat de Girona un monastir de nou vol fer, y de Renda de son patrimoni vol dotar.
4. Julián DE CHÍA, *La festividad del Corpus en Girona*. Girona, 1895, pàg. 194-210.
5. Cfr. Ivan Gaspar ROIG y JALPÍ, *Resumen historial de las grandezas y antigüedades de la ciudad de Girona*. Jacinto Andreu, Barcelona, 1678, pàgs. 392-393.
6. Cfr. Jaume MARQUÈS i CASANOVAS, *Indrets de Girona*, 1981, pàgs. 34-37 i 97-98.
7. Cfr. Jaume COLL, op. cit. pàg. 327.
8. Citem els bisbes Jcan de Casanova (1431-1436), Roderic de Borja (1457-1458) i Joan de Margarit (1462-1484).
9. Nicolette Boilet (1381-1447) fou una clarissa francesa que retornà a l'orde l'esperit de pobresa. L'any 1462 les clarisses descalces, anomenades també monges coletines, arribaren a Gandia, procedents de Lesigne. L'any 1488 set descalces de Gandia es van instal·lar al monestir Girona. La mare Caterina Ardiera, una de les monges franceses, en fou la primera abadessa. I fets volts de 1500, vuit descalces de Girona reïgnaren el monestir de Perpinyà.
10. Cfr. J. GIBERT, *Girona* (Barcelona, 1946), pàg. 204.
11. Cfr. Julián de CHÍA. Op. cit. pàgs. 194-210.
12. Cfr. Ivan Gaspar ROIG i JALPÍ. Op. Cit. pàgs. 392-393.
13. El document es guarda a l'Arxiu Històric Provincial, OFM de Catalunya. Fou elaborat entre el 27 d'abril i el 6 de maig de 1662.
14. Cfr. Lluís BATLLE i PRATS, «El retaule major del Monestir de Santa Clara de Girona, obra de Pau Costa». Cfr. *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XXIV (1978), pàgs. 19-35.
15. Cfr. Jaume FABRE, «El Mercadal de Girona, un barri transformat per l'expulsió dels religiosos». A *Revista de Girona*, núm. 113, 4t trimestre, 1985, pàgs. 17-23.